

แนวทางการดำเนินงานของธนาคารสมอง

จากความเห็นของคณะกรรมการอำนวยการธนาคารสมอง

สัมภาษณ์โดย

พรพิมล วรดิลก ภาณี ชนาธิปภรณ์

และ วิภาวดี ชวนบุญ

ธนาคารสมองดำเนินการภายใต้มูลนิธิพัฒนาไท ซึ่งอยู่ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประธานกรรมการมูลนิธิพัฒนาไทได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการธนาคารสมองขึ้น เพื่อทำหน้าที่เสนอความเห็น และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของธนาคารสมองให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต เป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งวารสารเศรษฐกิจและสังคมใคร่ขอนำเสนอความคิดเห็นของประธานและกรรมการ ในคณะกรรมการอำนวยการฯ บางท่านที่มีต่อธนาคารสมอง ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.สิปปนนท์ เกตุทัต

ประธานคณะกรรมการอำนวยการธนาคารสมอง

ความก้าวหน้าในการดำเนินงานสนับสนุนพระราชดำรัสในการจัดตั้งธนาคารสมอง

มีความก้าวหน้ามาก มีผู้ติดต่อรวมทั้งสิ้น 2,157 คน และผู้ที่ขอรับความช่วยเหลือติดต่อผ่าน หน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง ประมาณเกือบ 100 ราย ทั้งนี้ได้ติดต่อผู้ติดต่ออาสาให้ไปช่วยเหลือทั้งหมดแล้ว บางเรื่องดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว บางเรื่องกำลังดำเนินการอยู่ นอกจากนั้น บางหน่วยงานได้ขอ ทะเบียนอาสาแล้วติดต่อกันโดยตรงประมาณเกือบ 400 ท่าน เป็นสิ่งที่น่าพอใจ ในด้านการสมัครเป็น อาสาสมัครนั้น ส่วนหนึ่งสมัครมาโดยตรง อีกส่วนหนึ่ง หน่วยงานราชการ 140 กรม และรัฐวิสาหกิจอีก 70 แห่ง ส่งรายชื่อบุคลากรที่จะปลดเกษียณมาให้ หน่วยทะเบียนกลางได้ส่งหนังสือไปถามว่า ท่านมีสุขภาพ แข็งแรงและยินดีที่จะเป็นอาสาสมัครหรือไม่ หากยินดีขอให้ส่งใบสมัครมาที่หน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง และหลายท่านก็เสนอตัวเป็นอาสาสมัคร

บทบาทของอาสาสมัครมีความเหมาะสมกับสังคมไทยหรือไม่

ผมคิดว่าเหมาะสม ธนาคารสมองถือกำเนิดขึ้น เนื่องจากพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2543 ว่าอายุเฉลี่ยของคนไทยยืนยาวมาก น่าจะใช้ประโยชน์ จากประสบการณ์ของท่านเหล่านี้มาช่วยพัฒนาประเทศ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้สภาพพัฒนาเป็นผู้รวบรวม

ทะเบียนวุฒิสภาและเป็นตัวกลางประสานระหว่างวุฒิสภาและผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และประเทศเพื่อนบ้าน โดยมาทำความรู้จักกันก่อนเพื่อจะได้ทราบโจทย์ปัญหาที่ชัดเจน ทั้งนี้ การเข้าไปช่วยเหลือจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ช่วยให้คำแนะนำ และค่อยๆ ถอยออกมา การให้ความช่วยเหลือบางเรื่องดำเนินการครั้งเดียวก็เสร็จ แต่บางเรื่องก็เป็นงานต่อเนื่อง ต้องติดตามดูความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หลังจากนั้นก็จะทำการประเมินผลเชิงวิจัย

ท่านคิดว่าธนาคารสมองมีประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างไรบ้าง

มีประโยชน์ต่อประเทศชาติมหาศาล เพราะว่าได้อาศัยประสบการณ์ของผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ และเป็นผู้ที่เห็นโลกกว้างทั้งในและนอกประเทศ ทำให้มองเห็นภาพทั้งหมด อีกทั้งแนวทางที่ธนาคารสมองทำก็คือ เสริมงานส่วนที่ราชการทำได้ยาก ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับงานหลายกระทรวง ทำให้ครอบคลุมงานในทุกด้าน ผมไปดูชุมชนเข้มแข็งบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ชุมชนนั้นเข้มแข็งมาก เพราะได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ ชุมชน วัด องค์กรบริหารส่วนตำบล(อบต.) สถานศึกษา ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในชุมชนบ้านสามขา เมื่อไปถึงเขาจะเล่าให้ฟังว่า เขาทำอะไร อย่างไร

มีปัญหาอะไรบ้าง และต้องการให้เข้าไปเติมในเรื่องอะไร เช่น เด็กๆ เรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์ด้วยทฤษฎี แล้วร่วมกันสร้างโจทย์และวิธีแก้ปัญหาด้วยกัน ทั้งนี้ ได้มีวุฒิสภา 2 ท่านมาช่วยเหลือเป็นเวลาปีกกว่าแล้ว โดยเข้าไปช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เสริมการเรียนรู้ อันเป็นการเรียนรู้ปัญหาจากชีวิตจริง ซึ่งวุฒิสภาจะไม่สอนอย่างเดียว แต่จะทำในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน หัวใจของทฤษฎีการเรียนรู้ คือสร้างด้วยกัน ทำด้วยกัน เรียนรู้ด้วยกัน ซึ่งจะต้องเป็นกลุ่ม มิใช่ตัวบุคคล

ท่านเห็นว่า การทำงานที่ผ่านมาของวุฒิสภามีส่วนช่วยพัฒนาประเทศได้เพียงใด

ผมคิดว่ามีส่วนช่วยพัฒนาประเทศมาก เพราะว่าหัวใจสำคัญของการพัฒนานั้นต้องมีขอบข่ายของงานที่กว้างและหลายด้าน แต่งานของราชการที่ทำอยู่เกือบทุกกรม เป็นการทำงานเพียงด้านเดียว เมื่อวุฒิสภาเข้าไปในชุมชนก็ช่วยแนะนำว่า เรื่องนี้ควรติดต่อกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ทำให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้าไปช่วยแก้ปัญหา ทั้งนี้ ชาวบ้านเป็นผู้ที่ดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตนเอง นั่นก็คือ การพัฒนาสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง องค์กรประกอบก็คือองค์กรประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความพอดี ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล ความมุงานะ ซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร เมื่อทำไปแล้วสามารถแก้ปัญหาได้ โดยใช้ความร่วมมือกัน

การดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาหรือไม่ อย่างไร

ไม่มีอุปสรรค หลายคนบอกว่าอุปสรรคคือ การสมัครเป็นวุฒิสภาแล้วยังไม่ได้ไปช่วยเหลืออะไรเลย แต่ในช่วงที่ผ่านมาฉันมีวุฒิสภาที่ได้ทำงานแล้ว ประมาณเกือบ 400 ท่าน และที่ท่านไปทำโดยไม่ได้ติดต่อยังหน่วยทะเบียนกลางอีกประมาณ 600 ท่าน ซึ่งหน่วยทะเบียนกลางได้สอบถามไปยังวุฒิสภาเกี่ยวกับการเข้าไปช่วยเหลือเป็นการส่วนตัว เพื่อที่จะได้นำมาประมวลผลและปรับปรุงวิธีการทำงานต่อไป

ในฐานะที่ท่านเป็นประธานกรรมการอำนวยการธนาคารสมอง ท่านมีแนวทางการบริหารงานอย่างไรบ้าง

หลายๆ ท่านบอกว่าเราทำงานเชิงรับ และจะต้องทำงานเชิงรุกด้วย จึงต้องขอคำแนะนำจากวุฒิสภาที่จะทำงานเชิงรุก ท่านจะจับกลุ่มกันอย่างไร คือเราทำงานในเชิงอาสาสมัคร และทำงานเป็นเครือข่าย ในอนาคตก็คือ ร่วมมือกันทำงานเป็นเครือข่าย จึงจะเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้เป็นการช่วยกันแก้ไข ร่วมกันตั้งโจทย์ และร่วมกันสร้างวิธิดำเนินการ เพื่อลดปัญหาและความทุกข์ต่างๆ ฉะนั้นหัวใจของการทำงานของวุฒิสภา คือจะต้องพยายามรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายให้มากๆ เมื่อมีหน่วยงานมาขอความช่วยเหลือ วุฒิสภาก็จะไปร่วมรับฟังปัญหา มีการหารือร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และชี้แนะวิธีการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ภาครัฐควรที่จะเข้าไปดูว่า ในชุมชนที่เข้มแข็ง มีการจัดองค์กรอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และต้องการอะไร การที่ได้คุยกันเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และรัฐเข้าไปเสริมในส่วนที่เขาต้องการ

สำหรับวุฒิสภาหลายท่านที่ยังไม่ได้ออกไปให้ความช่วยเหลือ ท่านมีนโยบายอย่างไร

เรื่องธนาคารเสียงที่วุฒิสภาจะไปพูดออกอากาศทางสถานีวิทยุ หน่วยทะเบียนกลางธนาคารสมอง จะทราบว่าแต่ละคนมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญเรื่องอะไรบ้าง เมื่อชาวบ้านได้ฟังวุฒิสภาแต่ละท่านพูด ก็รู้ว่าแต่ละท่านมีประสบการณ์และความรู้ความสามารถในด้านใดบ้าง เมื่อมีปัญหา ก็จะติดต่อกับหน่วยทะเบียนกลาง เพื่อที่จะขอความช่วยเหลือหรือความรู้จากวุฒิสภา การที่เขารู้ว่าวุฒิสภามีประสบการณ์ในด้านใด ก็จะเป็นการสร้างเครือข่ายคือ รู้ว่าใครสามารถทำอะไรได้ หลักใหญ่ของการทำงาน ต้องรู้เสียก่อน แล้วเริ่มเข้าใจ จากนั้นจึงนำเอาไปปฏิบัติซึ่งจะเปลี่ยนพฤติกรรมของเรา

ท่านมีอะไรจะเพิ่มเติมเกี่ยวกับธนาคารสมองบ้าง

ผมจะเน้นถึงแนวนโยบายการปฏิบัติงานของธนาคารกับวุฒิสภา คือการพัฒนาเพื่อการอยู่ดีมีสุขทั้งตัวเอง ครอบครัว เพื่อนร่วมโลกและธรรมชาติ ต้องทำให้เขาเข้าใจ และเริ่มปฏิบัติได้ หากเขาต้องการความช่วยเหลืออะไร วุฒิสภาก็ต้องเข้าไปเสริม นี่คือหัวใจของการพัฒนา การพัฒนาคือการเรียนรู้ การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และนำผลการปฏิบัติมาเพิ่มพูนความรู้

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

กรรมการ ในคณะกรรมการอำนวยการธนาคารสมอง
และอดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จากการที่คณะรัฐมนตรีได้สนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้มีการจัดตั้งธนาคารสมองขึ้น ในความเห็นของท่านคิดว่าธนาคารสมองจะมีประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างไรบ้าง

มีประโยชน์มากนะครับ เพราะว่าประชากรไม่ว่าจะมีอายุเท่าไรก็ล้วนแต่เป็นกำลังของชาติทั้งสิ้น โดยเฉพาะธนาคารสมองก็จะเป็นวุฒิสภาซึ่งส่วนมากก็เกษียณแล้ว ประสบการณ์ต่างๆ ก็สะสมมามากมาย และหลายท่านก็ยังมีพลังกำลังทั้งร่างกายและสมองอยู่ หลายๆ ท่านก็มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหลายๆ ด้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาประเทศในแง่มุมต่างๆ และแม้แต่การช่วยเหลือองค์กรทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายเอกชน

สรุปแล้ว การตั้งธนาคารสมองขึ้นมาเป็นเรื่องที่ดี ปัญหาก็คือเราจะจัดการอย่างไร เพราะธนาคารนั้นถ้าปล่อยให้เงินฝากอยู่เฉยๆ ก็ไม่มีอะไรงอกงามขึ้นมา ธนาคารที่รับฝากเงินก็ต้องเอาไปลงทุนเพื่อให้ออกดอกออกผล ฉะนั้นธนาคารสมองก็ต้องดำเนินการลักษณะเดียวกันก็คือการนำสมองทั้งหมดที่ฝากไว้ไปให้ออกดอกออกผล เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ องค์กร และประชาชนด้วย

ในฐานะที่ท่านเป็นกรรมการที่จะนำธนาคารสมองไปออกดอกออกผล ท่านคิดว่าควรจะทำเนื้องานอย่างไร

ผมคิดว่าควรจะต้องทำในสอง-สามเรื่องต่อไปนี้ครับ

หนึ่ง เรื่องการประชาสัมพันธ์เป็นเรื่องที่สำคัญ ขณะนี้มีผู้คนอีกมากมายที่เกษียณไปแล้วแต่ก็ไม่ได้รับรู้เรื่องราวของธนาคารสมอง ผมได้มีโอกาสเดินทางไปตามที่ต่างๆ พอไปพบผู้ที่ เป็นอาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญ และผมได้บอกเรื่องธนาคารสมองให้ทราบ พอเขารู้ก็ตื่นตื่นดีใจและมาขอไปสมัครด้วย ซึ่งผมคิดว่ายังมีคนอีกมากที่ยังเข้าไม่ถึงข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ว่าเขาจะไปสมัครที่ไหนอย่างไร เพราะฉะนั้นอยากจะให้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องธนาคารสมองนี้กระจายออกไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น

สอง สิ่งสำคัญที่สุดก็คือต้องหาโอกาสให้วุฒิสภาได้ให้ความช่วยเหลือธนาคารสมองในฐานะที่เป็นหน่วยทะเบียนกลางน่าจะมีระบบที่จะสื่อความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ไปยังกลุ่มผู้ต้องการต่างๆ ว่ามีเรื่องใดบ้าง ที่วุฒิสภาจะสามารถให้ความช่วยเหลือ เช่น กลุ่ม อบต. จะต้องมีการบริหารงานหรือการก่อสร้างต่างๆ ซึ่งสามารถขอให้วุฒิสภาเป็นที่ปรึกษาได้ เป็นต้น

สาม เราอาจจะขอความร่วมมือจากสื่อต่างๆ ให้ช่วยกันเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องของธนาคารสมอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อของราชการ โดยให้ข้อมูลข่าวสารว่าเรามีวุฒิสภาของธนาคารสมอง เป็นคนที่ทำงานเพื่อความสุหลังเกษียณ ซึ่งมีวิธีหลายวิธี การนำผู้ต้องการความช่วยเหลือไปพบกับฝ่ายให้ความช่วยเหลือ โดยอาจจะมุ่งไปที่หน่วยต่างๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ งานแต่ละอย่างต้องการความช่วยเหลือนอกระบบอะไรบ้าง ที่ผมอยากเห็นธนาคารสมองก็คืออยากเห็นเป็นธนาคารจริงๆ ก็จะต้องมีการหมุนเวียนตลอดเวลา ต้องวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่ากลุ่มผู้ที่จะต้องการความช่วยเหลือ (demand) อยู่ที่ไหน และเข้าไปชี้แจงให้ทราบเรื่องของธนาคารสมอง

นายสรสริณ วงศ์ข่ม

ประธานกรรมการมูลนิธิพัฒนาโก

และอดีตนายกกรรมการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ขอเรียนถามความเป็นมาของธนาคารสมองซึ่งได้จัดตั้งขึ้นขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาพัฒนา และขอทราบความคิดเห็นในการดำเนินงานของธนาคารสมอง

ที่สภาพัฒนาจัดตั้งธนาคารสมองเป็นมติของ ครม. ว่าให้สภาพัฒนาเป็นนายทะเบียนสำหรับรวบรวมผู้ที่เกษียณอายุแล้วมาขึ้นทะเบียนว่ามีความเชี่ยวชาญในด้านใด แล้วให้สภาพัฒนาเป็นผู้ประสานเมื่อมีผู้มาขอรับความช่วยเหลือ ในขณะที่มีการทำงานประมาณ 2 ปีแล้ว ได้มีการดำเนินการไปบ้างแล้วพอสมควร งานเดิมก็จะเป็นการตั้งรับคือรอให้คนเข้ามาขอความช่วยเหลือถึงจะออกไปทำ หากว่าต้องทำงานเชิงรุก ผมคิดว่าสมควรจะต้องมีการศึกษาวิจัย และมีการรวมกลุ่มสมาชิกประชุมกันบ่อยครั้งเพื่อที่จะให้ทำงานเชิงรุกออกไปช่วย โดยสภาพัฒนาจัดประชุมขึ้นในกรุงเทพฯ และในทุกภาครับฟังความคิดเห็นของกลุ่มวุฒิสภาในแต่ละภาค ว่ามีความคิดเห็นอย่างไร มีข้อเสนอแนะอย่างไรในบทบาทของเขา แล้วก็รวบรวมเพื่อที่จะนำมากำหนดบทบาทและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

ประเด็นที่สอง คิดว่าธนาคารสมองควรจะทำข้อมูลหรือความชัดเจนทางด้านของความต้องการ ดังนั้นต้องสร้างกระบวนการขึ้นมาให้ได้ทราบข้อมูลทางด้านความต้องการรับความช่วยเหลือ

ประเด็นที่สาม คิดว่าเป็นเรื่องที่สำคัญๆ ของประเทศซึ่งในแผนฯ 9 วางไว้ 3 เรื่อง คือ หนึ่ง เรื่องการพัฒนาสิ่งที่เป็นพื้นฐานของประเทศที่สำคัญคือ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาคุณภาพคนและการศึกษา สอง เรื่องการเพิ่มขีดความสามารถของการแข่งขันของประเทศ ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับการลงทุน การค้า การผลิต และการตลาด และสาม การสร้างเศรษฐกิจภายในให้เข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานราก ชุมชนเข้มแข็ง แต่ในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ก็ต้องเจาะลงไปว่าเรื่องไหนบ้างที่มีความต้องการตรงกันระหว่างวุฒิสภากับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ

สำหรับงานที่ได้ช่วยเหลือไปแล้วก็ไปประมวลว่าที่ไปทำนั้นได้ผลเพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร จะขยายผลอย่างไร สิ่งที่ทำออกมาอาจจะไม่สำเร็จที่ดีหรืออาจจะไม่สำเร็จ แต่ผลที่ออกมาสามารถไปประเมินแก้ไขได้ด้วยดี เพราะฉะนั้นหากจะมีการประชุมกันทุกปี ก็ควรจะนำเรื่องผลงานมาแถลงกัน

ท่านคิดว่าการจัดตั้งธนาคารสมองมีประโยชน์เพียงใด

เป็นการทำตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งให้มีการจัดตั้งขึ้นทำให้สามารถระดมทรัพยากรของชาติที่หมดภารกิจจากงานประจำแล้วได้นำเอาประสบการณ์ต่างๆ มาทำงานต่อในจุดที่ท่านเหล่านั้นสนใจเป็นพิเศษหรือในทางที่ชำนาญเป็นพิเศษก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดียิ่งนอกจากจะเป็นการตอบสนองพระราชดำริแล้ว ยังเป็นการช่วยชาติซึ่งก็เป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

